

Titel: Læserinder

Citation: "Læserinder", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-b308-txr-shoot-idfbbfab2c-18b6-44cb-a89c-fe881bea4543.pdf> (tilgået 19. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

Tekstredegørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Datering og kronologi 621

1. Manuskriptbeskrivelse

Til brevene i gruppen »Læserinder« findes følgende manuskripter, hvoraf Brev 308-310 og 312-317 befinder sig i Kierkegaard Arkivet (KA) og 311 befinder sig i Ny Kongelig Samling (NKS) på Det Kongelige Bibliotek. Brev 318 er gået tabt, men findes i en afskrift af H.P. Barfod.*

Brev 308. Fra Fredrika Bremer til Victor Eremita (SKS 28, 467).

- B308 308 1 dobbeltblad i 8° med afrevet kant øverst.*
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: ca. 135 × 215 mm.*
Bladene har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 125 × 65 mm*); rest af rødlig oblat.* Bladene bærer spor efter endnu en foldning på langs.
Bl. [1v] er to tredjedele beskrevet, bl. [2r] ubeskrevet.
En enkelt korrektion.

(L-fort. + B-fort. 316; KA, D pk. 2 læg 3; B&A 201)

308

Brev 309. Fra Fredrika Bremer til SK (SKS 28, 468).

- 309 1 løst blad i stor 4° med afrevet kant øverst.
Ingen paginering.
Papir: gulligt postvelin, glat; i øverste venstre hjørne et blindtryk: BATH i rektangulær ramme omkranset af bladløv. Mål: 275 × 215 mm.
Bladet har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 138 × 83 mm).
En enkelt korrektion.

([L-fort. + B-fort. 316]*; KA, D pk. 2 læg 3; B&A 203)

309

Brev 310. Fra SK til Fredrika Bremer, kladde (SKS 28, 468-469).

- 310 1 løst blad i 4° med uregelmæssigt afrevet kant i venstre side.
Ingen paginering.
Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 160-171 × 206 mm.
Bladet har før beskrivning været foldet en gang på langs til en bred inderspalte og en smal yderspalte.
Rectosiden er beskrevet i hele sidens bredde, versosiden i en enkelt linje.
Bladet har efter beskrivning været foldet tre gange på tværs.
Mange korrektioner. En enkelt sletning foretaget med blyant.

(L-fort. + B-fort. 316; KA, D pk. 2 læg 3; B&A 204)

310

Brev 311. Fra Fanny Lodovica de Bretteville til SK (SKS 28, 469-473); består af et manuskript og en renskrift. Tekstgrundlaget i SKS 28 er ms. 311.2:

- 311 311.1 Manuskriptet »Nogle Bemærkninger over Mynsters Gjensvar paa Ørsteds 'Aanden i Naturen.'«

1 sammenhæftning af 4 dobbeltblade i 8°; hæftetråd af hvid silke.
Bladene er pagineret 1-14, bl. [8] er upagineret.

Papir: blåligt postvelin, glat; i bladenes øverste højre hjørne findes et blindtryk med våbenskjoldsmotiv. Mål: 135 × 208 mm.

Bladene har efter beskrivning været foldet en gang på langs og tre gange på tværs.

Bl. [7v] er halvt beskrevet, bl. [8r]-[8v] ubeskrevet.

S. 1 har overskriften: »Nogle Bemærkninger over Mynsters

Gjensvar paa Ørsteds 'Aanden i Naturen.'«
Få korrektioner.

311.1

Renskrift.

311.2 2 dobbeltblade i 8°. Spor efter sammenhæftning.

Bladene er pagineret fortløbende 1-7, bl. [4v] er upagineret.

Papir: blåligt postvelin, glat; øverst i højre hjørne på bl. [1] og nederst i højre hjørne på bl. [4] findes et blindtryk med våbenskjoldsmotiv. Mål: 135 × 208 mm.

Bladene har efter beskrivning været foldet en gang på langs og tre gange på tværs.

Bl. [4v] er ubeskrevet.

Få korrektioner.

(NKS 1994 2°;^{*} B&A 270)

311.2

(NKS 1994 2°;^{*} B&A 270)

311

Brev 312. Fra SK til Fanny Lodovica de Bretteville, kladde (SKS 28, 473-475).

312

1 løst blad i 4° med afrevet kant i venstre side.

Ingen paginering.

Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 168 × 207 mm.

Bladet har efter beskrivning været foldet en gang på tværs. Rest af rødt, stumt laksegl, muligvis anbragt af H.P. Barfod under arbejdet med ms.

Mange korrektioner. Ud for versosidens afsnit »Deres Skrivelser (...) hvad jeg

ikke er.« (SKS 28, 474,15-20) er skrevet »1.« med blæk ud for rectosidens

afsnit »Blot Eet (...) at jeg er ingen ingen Skriftefader.« (SKS 28, 474,22-28) er

skrevet »2« med blæk. Begge afsnit er slettet med blyant. Desuden findes to

tilføjelser i randen af papiret, hvoraf »i den emanciperede Tænkning,« (SKS

28, 474,11-12) er indvist i teksten med blåkridt, muligvis af Barfod. I

rectosidens nederste højre hjørne er med blyant skrevet: »verte«. Hele

tekststykket er indrammet med en blyantparentes på nær de nederste tre

linjer på versosiden, »Papirerne bleve (...) indlade mig.« (SKS 28, 475,11-12).

(L-fort. 319, B-fort. 319.44; KA, D pk. 2 læg 34; B&A 271)

312

Brev 313. Fra e - e til SK (SKS 28, 475-477).

313

1 dobbeltblad i høj 8° med afrevet kant nederst.

Ingen paginering.

Papir: gråligt velin, glat. Mål: 134 × 214 mm.

Bladene har efter beskrivning været foldet to gange på langs og to gange på

tværs til konvolut (mål: 116 × 53 mm); brunligt, stumt laksegl. Bladet bærer

præg af yderligere en foldning på tværs.

Bl. [2r] er ubeskrevet.

En enkelt korrektion.

På konvoluttens forside findes et grønligt, ellipseformet poststempel: »F: 9 235

51 P:«. Der findes spor efter et frimærke annulleret med stumt ringstempel.

Med blyant er under udskriften skrevet »Østerbroe -« og i øverste venstre

hjørne »10« med fremmed hånd.

(L-fort. + B-fort. 239; KA, D pk. 2 læg 18; B&A 277)

313

Brev 314. Fra S: F: til SK (SKS 28, 477-480); består af en renskrift og en

314

konvolut.

Renskrift.

314.1 1 dobbeltblad i stor 4°.

Ingen paginering.

Papir: gulligt velin, glat; blindtryk midt på bl. [1]: våbentelt med to vildmænd omkring et skjold. Mål: 205 × 255 mm.

Bladene har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til indstik i konvolut. Bladene bærer præg af yderligere foldning.

Bl. [2v] er halvt beskrevet.

Få korrektioner.

314.1

Konvolut.

- 314.2 1 løst blad i stor 4° med afrevet kant i højre side.
Ingen paginering. Konvolutten er folieret særskilt af SKS.
Papir: gulligt velin, glat; blindtryk midt på bladet: våbentelt med to vildmænd omkring et skjold. Mål: 205 × 255 mm.
Bladet har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 131 × 90 mm); to limoblater.
Versosiden er ubeskrevet.
Ingen korrektioner.
På konvoluttens forside findes et grønligt ellipseformet poststempel: »F: 6 [2]35 51 P:«; desuden spor efter et frimærke annulleret med stumt ringstempel.
(L-fort. + B-fort. 239; KA, D pk. 2 læg 30; B&A 278)

314.2

(L-fort. + B-fort. 239; KA, D pk. 2 læg 30; B&A 278)

314

Brev 315. Fra Petronella Ross til SK (SKS 28, 481-482).

- 315 1 dobbeltblad i 4°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt velin, glat. Mål: 171 × 204 mm.
Bladene har efter beskrivning været foldet tre gange på langs og tre gange på tværs.
Bl. [1v] er to tredjedele beskrevet, bl. [2r] i en enkelt linje.
Få korrektioner.
(L-fort. + B-fort. 239; KA, D pk. 2 læg 25; B&A 280)

315

Brev 316. Fra Ilia Fibiger til SK (SKS 28, 482-485).

- 316 1 dobbeltblad i stor 8°.
Ingen paginering.
Papir: blåligt post-velin, ribbet. Mål: ca. 140 × 218 mm.
Bladene har været foldet to gange på tværs.
En enkelt korrektion.
(L-fort. + B-fort. 239; KA, D pk. 2 læg 31; B&A 289)

316

Brev 317. Fra L.H. til SK (SKS 28, 485-488).

- 317 1 dobbeltblad + 1 løst blad i 8°.
Ingen paginering.
Papir: gulligt postvelin, glat. Mål: 135 × 206 mm.
Bladene har været foldet tre gange på tværs; det løse blad har været foldet to gange på langs og to gange på tværs til konvolut (mål: 138 × 55 mm); sort laksegl med signeten: »H H«. Bladene bærer præg af yderligere foldning på tværs.
Bl. [3v] er beskrevet i syv linjer, dog uden at dække konvoluttens udskrift (SKS 28, 488,20-26).
Få korrektioner.
På konvolutten, bl. [3v], findes et ellipseformet poststempel: »F: 9 313 52 P:« og et frimærke pålydende FIRE R.B.S., annulleret med stumt ringstempel. Der er desuden en postal påtegning (se illustration 24 i SKS 28, 484).
(L-fort. + B-fort. 239; KA, D pk. 2 læg 17; B&A 292)

317

Brev 318. Fra en ukendt til SK (SKS 28, 489).

- 318 Ms. er gået tabt, men findes i afskrift af H.P. Barfod, som indledningsvis skriver: »S.K. opbevarede blandt sine Papirer følgende af en meget uøvet Kvindehaand skrevne Billet, der har nogen Interesse ved det Vidnesbyrd, den indeholder om S.K.s Indflydelse selv paa Steder, hvor man ikke skulde vente at finde hans Skrifter læste og paaskjønnede.«^{*}
(KA, D pk. 2 læg 40; B&A 311)

318

(L-fort. 239, 316 og 319 + B-fort. 239, 316 og 319.44; KA, D pk. 2 læg 3, 17, 18, 25, 30, 31, 34 og 40; NKS 1994 2°; B&A 201, 203, 204, 270, 271, 277, 278, 280, 289, 292 og 311)

2. Datering og kronologi

Gruppen indeholder brevvekslingen mellem SK og nogle af hans kvindelige læsere, i alt 11 breve. Brev 308 er stilet til SKs forfatterpseudonym Victor Eremita. Seks breve er fra anonyme eller pseudonyme afsendere, hvoraf to er identificeret: »Et Skriftebarn«, afsenderen af Brev 311, er kvindesagsdebattøren Fanny Lodovica de Bretteville (1827-59). Mærket »Frøken F:L:«, som benyttes af afsenderen i brevet, synes at bekræfte dette. Brev 316 er ikke underskrevet, men brevskriverens reference til sine indsendte arbejder til Det Kongelige Teater godtgør, at der er tale om forfatterinden Ilia Fibiger (1817-76).^{*} Personerne bag brevskriverne e - e (Brev 313), S: F:, (Brev 314) og L.H. (Brev 317) samt afsenderen af Brev 318 kendes ikke.^{*}

Seks breve er dateret. Brev 310 (fra et Skriftebarn) er dateret den 10. dec. 1850, Brev 313 (fra e - e) og 314 (fra S: F:) er begge dateret den 21. maj 1851, Brev 315 (fra Petronella Ross) er dateret den 12. juli 1851, Brev 316 (fra den anonyme Ilia Fibiger) er dateret den 21. nov 1851 og Brev 317 (fra L.H.) den 19. marts 1852. De udaterede lader sig tilnærmelsesvis datere med undtagelse af Brev 318. Ingen breve synes tidligere end 1849.

Brev 308 er skrevet af den svenske forfatterinde Fredrika Bremer under hendes ophold i København 1848-49.^{*} Det er en invitation til Victor Eremita om at aflægge besøg på hendes bopæl den nærmeste torsdag, Kristi Himmelfartsdag (SKS 28, 467,13). Det placerer brevets tilblivelse i dagene op til torsdag d. 17. maj 1849. Brev 309, stilet til SK, er en opfølgning på invitationen i Brev 308, dateret »Tisdag aften«, formentlig den 15. maj. Kladden til SKs svar på Fredrika Bremers invitation er Brev 310, der bl.a. med passagen »De taler om Deres Indbydelse som var næsten dumdrigtigt vovet« (SKS 28, 468,23-24) refererer til Brev 308. Om den kortvarige kontakt til Fredrika Bremer skrev SK nogle måneder senere i journalen:

Hun var saa artig ved en meget forbindtlig Billet at invitere mig til en Samtale. Nu fortryder jeg næsten, at jeg ikke svarede, som jeg først havde paatænkt, blot disse Ord: nei, mange Tak jeg dandser ikke. Men i ethvert Fald jeg refuserede hendes Indbydelse og kom ikke.^{*}

Selv om SK i tilbageblik var utilfreds med sit endelige svar, tyder det dog på, at Brev 310 blev afsendt i en renskrevet eller omarbejdet version.

Brev 312 er SKs kladde til et svar på Lodovica de Brettevilles pseudonyme brev dateret 10. dec. 1850 (Brev 311) og næppe skrevet mange dage efter. SK sendte dog aldrig et svarbrev med den i Brev 312 bevarede ordlyd; nederst på ms. har han noteret, hvordan han returnerede brevet med det vedlagte manuskript: »Papirerne bleve blot convolutede, og i Convoluten skrevet: / Herpaa kan jeg ikke indlade mig« (SKS 28, 475,11-12). Lodovica de Bretteville beholdt det returnerede brev og manuskript, men den omtalte konvolut er formentlig gået tabt.

Brev 318 er indirekte overleveret og udateret. Den anonyme afsender er ifølge brevet »skenkedt den Gave at kunde opfatte og modtage Deres Skrefter« (SKS 28, 489,4-5). Referencen til SKs 'skrifter' antyder, at SK på modtagelsestidspunktet er en etableret forfatter. Brevet stammer således formentlig fra årene omkring modtagelsen af de øvrige breve fra læserinderne.